

5.2 Sant Cugat, una ciutat saludable pels infants i joves

La ciutat compta amb tres **centres d'atenció primària**. Tots ofereixen, entre d'altres, atenció en Medicina Familiar i Comunitària i Pediatria, a més d'alguns serveis especialitzats per infants i adolescents, tal i com es mostra a l'esquema següent.

A més a més, hi ha el **Consultori La Floresta**, amb medicina Familiar i Comunitària, si bé les atencions de pediatria són ateses pel servei del CAP Valldoreix.

Des de l'àmbit tècnic es percep que la demanda de reforçar el servei de pediatria ha augmentat. A Sant Cugat, es percep que les famílies opten per portar als seus fills/es al pediatra enlloc del metge de família. De fet, és una situació comú arreu de Catalunya. Està en fase d'estudi cercar estratègies per a què el metge de capçalera esdevingui el referent per a les famílies en tots aquells casos en què no és necessari l'atenció d'un pediatra.

La salut mental

Els serveis de salut mental de referència per la població de Sant Cugat estan distribuïts entre el propi municipi, Rubí i Terrassa.

Un dels recursos vinculats a la salut mental adreçats específicament a infants i joves, és el **Centre de Salut Mental per a Infants i Joves (CSMIJ)**, que durant l'any 2016 va atendre 904 infants i joves amb un total de 3.568 visites.

Taula 33. Dades generals. Centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ), 2016

Centre	Àrea de gestió assistencial	Entitat proveïdora	Població de referència	Persones ateses	Visites totals
CSMIJ Sant Cugat del Vallès	Vallès Occidental	Mútua de Terrassa - MPSAPF	20.367	904	3.568

Elaboració pròpia. Font de les dades: Generalitat de Catalunya, Departament de Salut Central de Resultats.

Àmbit de la Salut Mental. Dades 2016

Els tècnics consultats però, perceben que hi ha problemàtiques que no sempre es poden qualificar com a patologia mental i que no són cobertes des del CSMIJ. Des del CSMA i el CSMIJ es prioritzen els casos més greus i no s'atenen les situacions més lleus¹⁵, tal i com descriu la diagnosi de necessitats en Salut Mental a Sant Cugat del Vallès. Per tant, en aquest context, hi ha problemàtiques de salut mental infantil que no queden cobertes pels recursos públics.

Situacions de maltractament

S'ha posat en marxa el **Protocol de prevenció i intervenció del maltractament a la infància i adolescència de Sant Cugat del Vallès**. És un treball de coordinació i treball en xarxa per tal de detectar i prevenir situacions de maltractament infantil, promoure actuacions transversals que garanteixin una intervenció ràpida i eficaç, i oferir eines als professionals que permetin la detecció primerenca d'aquesta tipologia de situacions i problemàtiques. Parteix del document marc que ofereix el Consell comarcal i té com objectiu l'adaptació al territori, consensuant els circuits d'intervenció de cada àmbit, segons el nivell de gravetat detectada lleu/moderat i greu, i la derivació als serveis socials o altres serveis especialitzats. Igualment serveix per acordar la metodologia de treball intern i extern dels serveis, vinculada a la xarxa.

Un altre recurs és el **Pla Far de colors, Servei d'Atenció i Recuperació Terapèutica per Infants i Adolescents**, de 0 a 18 anys, emmarcat en el Servei Municipal d'Atenció a la Dona, dins la Xarxa Municipal d'Atenció a les Dones. És un **programa específic de recuperació dels nens i nenes que han patit a casa la violència parental. El projecte de suport es complementa amb altres accions com els tallers de sensibilització als instituts i escoles perquè els alumnes que inicien relacions sentimentals siguin capaços de detectar possibles comportaments perillosos i anòmals entorn la violència home-dona**. La memòria de polítiques de serveis socials de l'any 2016 indica que es van atendre 21 infants que havien patit situacions de violència.

5.2.1 La salut a la petita infància (0-3)

El paper de les famílies en la criança

En la cobertura de les necessitats de les famílies en la criança dels seus fills/es es donen dues situacions segons els tècnics consultats. D'una banda, no afloren les situacions problemàtiques d'algunes famílies i, de l'altra, hi ha una tendència entre les famílies a buscar recursos d'atenció a la petita infància fora de la ciutat ja que a Sant Cugat no existeix una alternativa municipal a les escoles bressol.

¹⁵Diagnosi sobre Salut Mental de Sant Cugat Del Vallès. Diputació de Barcelona. 2015

El context laboral amb permisos de maternitat curts i de paternitat pràcticament nuls porten en molts casos a l'externalització de la criança i a la manca de presència dels pares i mares que reverteix en l'educació emocional dels fills i filles. Aquest fet no ajuda a què els infants tinguin adults referents. En aquest sentit, comença a aparèixer un moviment de gent demanant espais de criança responsable, però que encara no és majoritari entre la població de Sant Cugat.

A la ciutat hi ha alguna iniciativa com per exemple l'activitat d'Espai Familiar que hi ha al barri de Mira-Sol en el marc del programa de la Xarxa d'equipaments socio culturals. Es tracta d'un servei orientat a les famílies que tenen infants de 0 a 3 anys, on poden trobar un espai de joc, amb materials adients i de convivència. Igualment, és un espai on els infants poden explorar i relacionar-se entre ells i amb els adults, i on les famílies poden compartir entre elles la seva experiència d'educar i fer créixer els fills i filles. El servei és gratuït, i s'ofereix en diferents horaris en funció de les necessitats dels usuaris. A més, quinzenalment s'ofereixen activitats i tallers relacionats amb la criança per a aquelles famílies que estan inscrites a l'Espai Familiar. Aquest any estan gaudint del recurs unes 50 famílies.

Un altre aspecte que preocupa als i les professionals de la salut és l'ús de les pantalles en infants de dos anys per l'efecte que pugui tenir en el seu desenvolupament i perquè en molts casos és símptoma de la poca presència familiar.

5.2.2 La salut a la Infància (3-12)

Hàbits, trastorns i atenció a la salut

Hi ha malalties o processos vinculats a la salut que tan sols requereixen d'una mica de temps i/o canvis d'hàbits per poder superar-los. Tal i com passa arreu, però, hi ha una tendència a medicalitzar ràpidament als infants perquè puguin continuar la seva activitat normal i és un fenomen que preocupa als professionals de la salut.

El sobrepès i el sedentarisme en la població infantil a Sant Cugat també és una realitat a tenir present, tot i que es considera que és un fenomen menor que a altres ciutats. S'observa que és entre els 3 i els 12 anys quan s'inicien mals hàbits alimentaris i és a l'adolescència quan es perpetuen.

La promoció d'hàbits saludables des de les escoles

Les escoles estan treballant hàbits saludables i s'ha anat millorant en aquest àmbit al llarg dels darrers anys, si bé encara queda camí a recórrer i es té la sensació que potser és un tema que

es treballa més o es promou més a l'escola pública que no pas en algunes escoles privades (per exemple, evitar el consum de brioixeria industrial).

Moltes de les accions que es fan a les escoles estan emmarcades en el **Programa de Salut Escolar**, que ofereix sessions informatives, assessoraments, exposicions o campanyes adreçades al professorat d'educació infantil, primària i secundària, a grups d'adolescents, a pares i mares, i a la població en general per la promoció de la salut, els hàbits de vida saludables i la prevenció.

El **Pla de dinamització educativa** també ofereix un seguit d'activitats adreçades a l'alumnat relacionades amb l'educació de salut, en temes de sexualitat, addiccions o trastorns mentals.

Com a suport a les famílies, l'**Escola de pares i mares** programa cursos i tallers amb relació a la convivència i les relacions familiars. Per exemple, una de les xerrades programades aquest any ha estat *Hàbits de vida. Com fomentar-los a casa i a l'escola?*.

Els aspectes que més preocupen amb relació al benestar dels seus fills/es, de les famílies amb infants menors de 12 anys consultada, són majoritàriament l'educació emocional i les relacions saludables, i en menor mesura la salut física i sexual.

5.2.3 La salut entre els joves (12-30)

El paper de les famílies

Els agents consultats valoren que, en general, als i les adolescents els manquen referents adults. Els i les joves es passen moltes hores sols i això repercuteix en els seus hàbits (per exemple, els nutricionals, ja que sovint mengen sols) i en ocasions desemboca en trastorns emocionals que s'agreugen en situacions de risc d'exclusió.

Les famílies tenen dificultats per acompanyar els seus fills i filles adolescents i manca més presència parental. Possiblement, l'interès d'acompanyament durant la infància és major i es percep que va desapareixent en l'adolescència, una etapa en què hi ha menys presència de les famílies. Com a exemple, s'indica que fa uns anys es deixava d'acompanyar als fills i filles a l'escola quan tenien 14 anys i ara es deixa d'acompanyar als 12 anys, amb l'avançament de l'edat d'inici als instituts.

La salut i el temps de lleure

L'esport que es promou a la ciutat és saludable i s'està millorant l'ús dels parcs per part del col·lectiu jove. Les **activitats esportives** són espais de prevenció que funcionen i tenen un efecte positiu en la promoció de la salut. Un exemple de bona pràctica és el torneig de futbol anual adreçat a joves de 12 a 18 anys, amb què s'intervé des del Pla de prevenció de drogues. Es destaca, però, que l'oferta esportiva adreçada a adolescents de 12 a 16 anys és principalment federada i vinculada a la competició.

Els tècnics consultats també destaquen la permissivitat de les famílies amb relació a l'oci nocturn dels seus fills/es adolescents. Cal tenir en compte que les alternatives d'oci a Sant Cugat són poques i estan aïllades. Aquest oci està principalment vinculat al consum. Els i les joves van a discoteques a partir dels 13/14 anys i augmenta la possibilitat que es produeixin conductes de risc, relacions abusives, etc. En aquest sentit, hi ha acord entre els agents consultats que el model d'oci actual no ofereix alternatives per aquesta edat. No hi ha cap espai específic per a joves on poder trobar-se en el seu temps d'oci, ja que el Casal de Torreblanca ja no és un espai exclusivament per a joves.

Les addiccions

D'acord amb la visió tècnica, les dades del consum de drogues entre el jovent a Sant Cugat són equiparables a la resta de Catalunya. Les edats d'inici al consum no han variat i entre el jovent hi ha poca percepció del risc dels consums. Entre les tres substàncies més consumides pel jovent està l'alcohol, en primer lloc; el tabac en segon lloc; i les substàncies hipnosedants en tercer lloc, tal i com succeeix en el conjunt de l'estat Espanyol¹⁶.

Taula 34. Edat mitjana d'inici en el consum

Tabac	16,4
Alcohol	16,6
Cànnabis	18,3

Font: *Encuesta sobre alcohol y otras drogas en España. Edades 2015/2016*

La diagnosi de 2011 sobre el consum de substàncies entre joves i adolescents de Sant Cugat, conclou que *"l'alcohol té una forta presència en la vida adolescent durant el cap de setmana. Aquesta substància és emprada per desinhibir-se, experimentar i per iniciar-se en el consum. L'alumnat no disposa de coneixements ni d'eines suficients en relació amb els efectes del seu consum ni, sobretot, en relació amb les mesures preventives que poden adoptar"*.

¹⁶

Segons dades disponibles de la *Encuesta sobre alcohol y otras drogas en España. Edades . 2015/2016*

La diagnosi ja apuntava, també, que *“el consum de tabac entre els adolescents segueix presentant prevalences remarcables, tot i la tendència a la baixa observada en la darrera dècada. Els factors que vertebrèn la iniciació al consum de tabac entre els adolescents són de caràcter simbòlic -els atorga status i pertinença grupal-“.*

D'altra banda, pel que fa als hipnosedants, preocupa que hi hagi població jove que se'n prengui per fer front a dificultats diverses (per exemple, l'estrès pels exàmens). És necessari treballar els malestars emocionals del jovent i realitzar acompanyament també amb les famílies.

Amb relació al consum de cànnabis, la diagnosi elaborada l'any 2011 apuntava que *“el consumidor de cànnabis adolescent es troba, majoritàriament, en la franja de 16/17 anys. Tot i que el consum més pronunciat es dona durant el cap de setmana, els consumidors habituals tendeixen a fer-ho, també, en altres moments i entre setmana. El consum més problemàtic és aquell que es dona durant la franja horària escolar, entre classes o abans d'entrar-hi”.*

Per tal d'actualitzar aquestes i altres dades amb relació als consums de drogues entre el jovent de Sant Cugat, està previst realitzar un estudi per districtes i edats, fet que suposa una oportunitat per poder fer un abordatge des d'una perspectiva global.

L'any 2012 l'Ajuntament de Sant Cugat impulsà la creació del **Pla d'actuació sobre els consum de drogues entre els i les adolescents** a partir de la diagnosi sobre el consum de substàncies entre joves i adolescents del municipi elaborada l'any 2011. En el marc del Pla, es duen a terme diverses accions de prevenció de les drogodependències, des d'acompanyament i formació a professionals, a prevenció en espais d'oci i lleure, creació d'espai web i xarxes socials o formació a pares i mares.

Des d'aquest Pla, que serà actualitzat amb el suport de la Diputació de Barcelona, es porta a terme al Casal Torreblanca l'assessoria amb relació a consum de drogues i també es realitzen intervencions des dels instituts. L'assessoria sobre drogues a joves va atendre 50 nois i noies durant el curs 2015-2016. Pel que fa a l'assessorament i acompanyament a les famílies amb relació a la prevenció de les drogodependències l'any 2016, un total de 40 persones varen participar a les sessions de formació adreçades a pares i mares.

Algunes de les accions de caràcter preventiu del Pla són:

- Assessoria sobre drogues a joves i famílies, oferida a l'Oficina Jove del Casal Torreblanca i adreçada tant a pares i mares com als joves.
- Els tallers de prevenció de drogodependències (alcohol, tabac i cànnabis) als centres educatius, dirigit a alumnat de secundària i batxillerat de diversos instituts.
- Xerrades per a joves, pensades per reflexionar conjuntament a partir dels seus

coneixements i experiències.

- Formacions per a pares i mares.
- Intervenció nocturna a la 'Desplaça Jove' de la Festa Major - Campanya **1SEGON. Informa't, decideix, viu-** per la reducció de riscos associats al consum de drogues. Els tècnics especialistes en prevenció de drogues estan presents durant les nits de la festa major de Sant Cugat per informar, sensibilitzar i atendre preguntes.

L'Ajuntament també ha impulsat el **Programa 'Val la pena'**, coordinat entre la Policia Local i la Secció de Ciutadania de l'Ajuntament, on s'ofereix una alternativa a la sanció econòmica als joves menors d'edat denunciats per consum, tinença il·lícita o abandonament a la via pública de substàncies estupefaents o estris per al seu consum, ja sigui alcohol o d'altres.

A més a més, la web de la campanya, www.1segon.cat, ofereix informació sobre l'alcohol, el tabac i el cànnabis, consells de prevenció de riscos i de primers auxilis, etc.

Més enllà del consum de drogues, als responsables tècnics els preocupa la detecció dels malestars que hi ha darrere dels consums. Normalment, quan es detecta un consum es genera alarma a la família i es cerquen els recursos necessaris. Cal posar especial atenció en els malestars del jovent que els porta a consumir i acompanyar-los per a què connectin amb ells mateixos i trobin altres estratègies per fer-hi front. Hi ha joves que consumeixen per passar l'estona, ja que no troben altres alternatives al seu temps de lleure.

Entre els tècnics hi ha la percepció que manquen recursos per aquells joves que no consumeixen però que també tenen malestar. Aquests adolescents també necessiten ser escoltats i acompanyats per fer front als seus malestars. Entre el jovent hi ha tendència a patir depressió, ansietat, etc. i caldria reforçar els recursos per famílies i adolescents que no es troben en situació de risc d'exclusió, posant l'accent en el treball des de la prevenció i l'acompanyament.

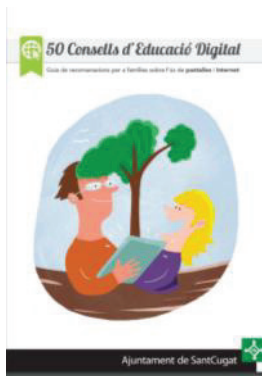
També manquen recursos terapèutics per atendre als adolescents. Els que hi ha són cars, ja que els centres terapèutics no estan subvencionats per a joves menors de 18 anys. Al CAS (Centre d'assistència i seguiment a drogodependències) s'acullen adolescents a partir de 15 anys però el percentatge de joves atesos segons els tècnics és baix. Les problemàtiques de consum que s'atenen es deriven al CSMIJ, però no van tots els que hi haurien d'anar. Hi ha poca visibilitat del servei entre el jovent, donat que no el veuen com un espai de referència. Aquest fet respon també a una imatge col·lectiva segons la qual el CAS no és vist per la

població com un CAP normal. Caldria plantejar estratègies per a què els casos més greus poguessin ser atesos pel CAS i poder així donar cobertura a aquestes situacions.

Una altra addicció que preocupa als i les professionals és l'**addicció a les pantalles**. Els i les joves de Sant Cugat tenen un accés molt ràpid a les tecnologies i la ciutat no compta amb cap projecte específic per abordar les addiccions a les xarxes socials, entre el jovent.

No obstant si que es fan diferents accions de prevenció i sensibilització amb relació al bon ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per aprofitar-les com a instruments educatius. A través de l'**Escola de Pares i Mares** s'ofereix formació adreçada a famílies i a personal docent. En són un exemple activitats com *L'acompanyament de les famílies als infants en l'ús de les TIC; Prevenció i apoderament; Jugant junts 2,0; Noves maneres de relacionar-nos amb els nostres fills i filles; Viure i conviure amb els dispositius mòbils o Navegar amb seny. Adolescents entre xarxes.*

Durant el curs 2015-2016 hi van assistir 221 persones a aquestes activitats. Es preveu que les xifres vagin en augment, tant pel que fa a les xerrades, com als tallers i cursos que es programen.

A més, l'edició de la **Guia de recomanacions per a famílies sobre l'ús de pantalles i Internet** recull 50 recomanacions d'educació digital en llengua catalana i castellana. Està disponible online i també s'ha repartit a les llars amb infants i joves del municipi.

L'oferta d'accions de formació i sensibilització que impulsa l'Ajuntament s'amplia també des de l'**Oh!Ficina Jove** a través de sessions informatives com per exemple l'anomenada *I si es passen tot el dia connectats, què?*.

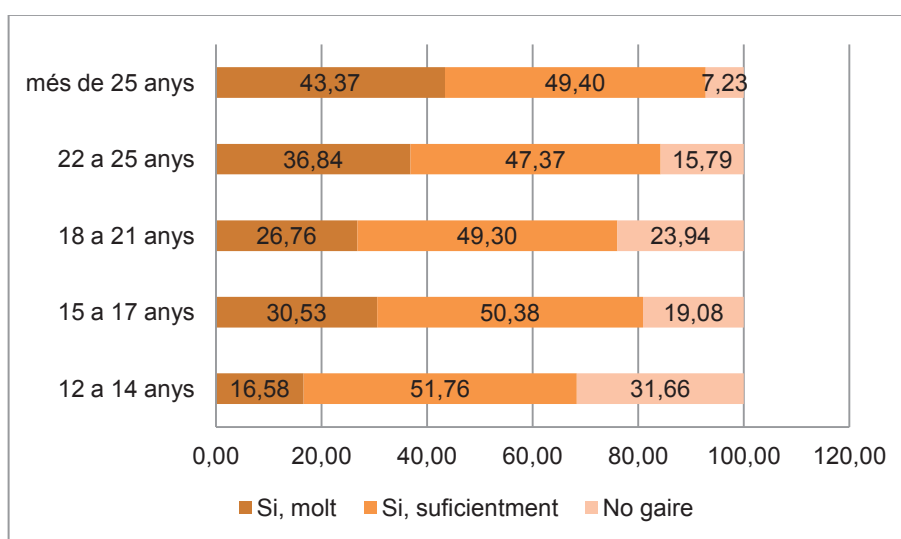
També es realitzen activitats adreçades específicament al col·lectiu de joves de 13 a 16 anys en el marc del **Pla de dinamització educativa**. Alguns exemples són *Internet segura. Consells de Seguretat*, adreçada a alumnat de 6è de primària fins a 4t d'ESO, o *Pantalles i addiccions*, per a alumnat de 4t d'ESO a cicles formatius de grau superior. Durant el curs 2015-2016 aquestes activitats van donar cobertura a 500 alumnes al llarg de les més de 12 sessions que es van realitzar.

A més, la reflexió sobre l'ús de les TIC entre infants i joves també es promou en el sí del Consell Escolar Municipal, des del qual s'elaboren recomanacions sobre possibles actuacions a realitzar. Precisament, el cicle de xerrades TIC dins de l'Escola de Pares i Mares va ser una proposta sorgida en el marc del Consell.

L'orientació i l'acompanyament al jovent

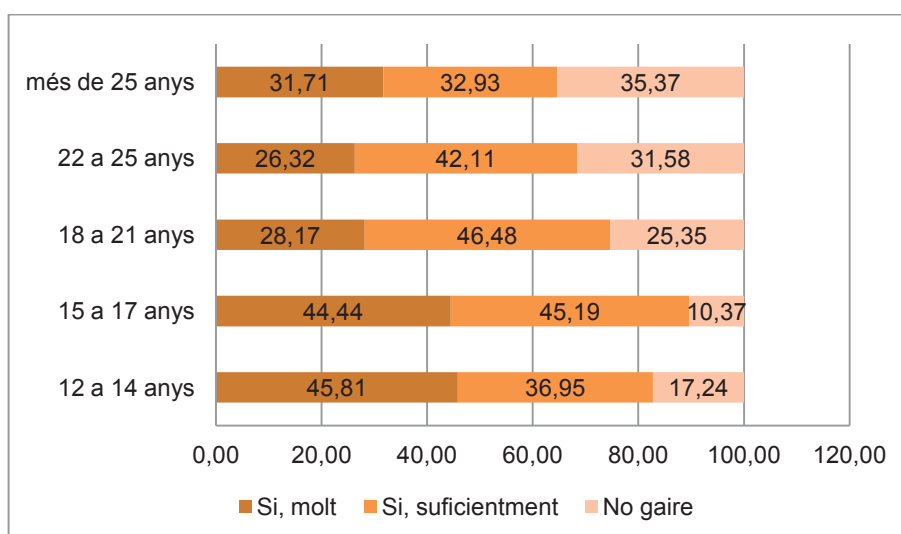
Existeixen diferents **recursos d'orientació i acompanyament** al jovent en l'àmbit de la salut i pel que es desprèn de l'enquesta realitzada als joves de 12 a 30 anys, majoritàriament se senten informats o molt informats.

Gràfic 25. Informació sobre salut sexual

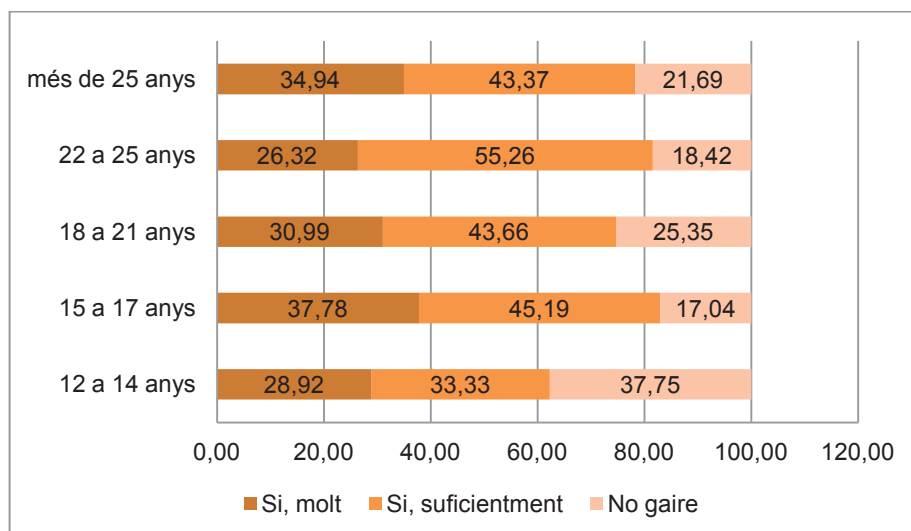
Elaboració pròpia. Font de les dades: Enquesta a joves de 12 a 30 anys. Diagnòstic 0-30, 2017

Gràfic 26. Informació sobre bulling

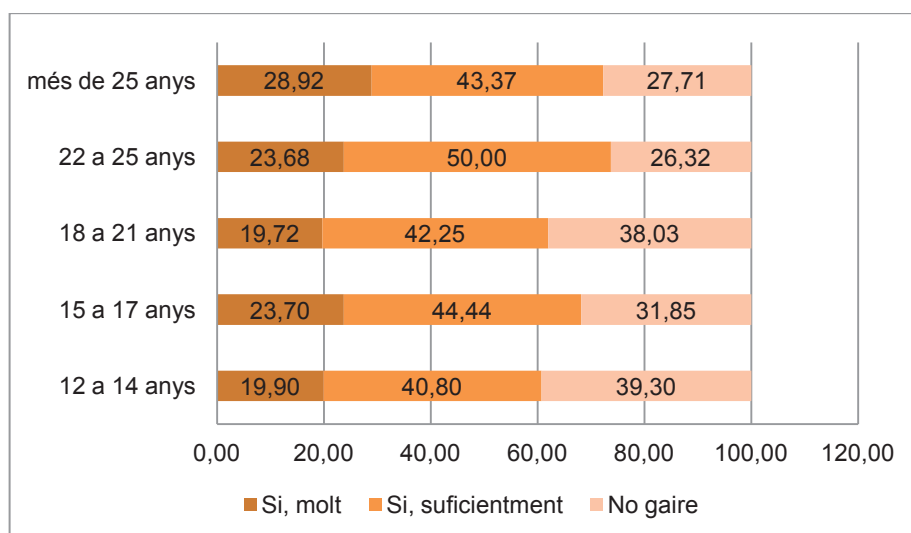
Elaboració pròpia. Font de les dades: Enquesta a joves de 12 a 30 anys. Diagnòstic 0-30, 2017

Gràfic 27. Informació sobre drogues

Elaboració pròpia. Font de les dades: Enquesta a joves de 12 a 30 anys. Diagnòstic 0-30, 2017

Gràfic 28. Informació sobre trastorns alimentaris

Elaboració pròpia. Font de les dades: Enquesta a joves de 12 a 30 anys. Diagnòstic 0-30, 2017

El **Programa Salut i Escola** treballa la promoció de la salut amb activitats informatives i formatives per augmentar els coneixements i habilitats relacionades amb uns hàbits de vida saludables. S'està duent a terme a totes les escoles públiques del municipi i a una escola concertada. És un servei ben valorat que els i les adolescents tenen com a referent i que fan servir. Els circuits són àgils i la implicació dels centres ajuda a que funcioni. Amb tot, hi ha centres que tenen resistències a acollir-se al programa ja que possiblement consideren que no s'adequa al seu model.

La **Tarda jove**, adreçada a adolescents i joves fins als 21 anys, és un espai de consulta per a joves i adolescents confidencial sobre sexualitat i qualsevol altre aspecte relacionat amb la salut. Aquest programa, en col·laboració amb el CAP Sant Cugat, ofereix una atenció integral dins l'àmbit de la sanitat pública i proporciona informació i assistència personalitzada, confidencial i sense cita prèvia. El servei és reconegut pels propis joves: funciona i rep moltes visites, cada vegada de situacions més complexes.

Caldria abordar l'**educació i acompanyament emocional** al jovent i a les famílies de manera transversal i comunitària. En l'adolescència l'educació emocional requereix d'una major atenció i des dels diferents serveis i recursos es detecta que els i les joves expressen el seu malestar i demanen explícitament més suport. Als centres s'aborden les situacions d'assetjament i se li va donant cada vegada més espai. Tot i això, l'educació emocional, que és quelcom assimilat a primària, no està tan assumida a l'etapa secundària. Per exemple, no és una línia d'acció del Pla de dinamització educativa i en aquest sentit depèn de la formació de cada professor/a, inclosa als plans de formació dels centres.

També es valora la necessitat de treballar millor la diversitat afectiva sexual als instituts. Hi ha qui considera que no s'aposta prou per aquest tema ni per l'acompanyament emocional al jovent. En aquest sentit es destaca l'oportunitat que representa l'obertura d'un **Servei d'atenció integral LGTBI** a Casa Mònaco gestionat per Polítiques socials per a adolescents i joves.